

DYDDIAD	29 Ebrill 2019
TEITL	Adran 53, Deddf Bywyd Gwylt a Chefn Gwlad 1981 Cais i gofrestru Llwybr Cyhoeddus ar y Map Llwybrau Swyddogol o ben gorllewinol Mawddach Crescent i Bont Abermaw, yng Nghymuned Arthog.
DIBEN	Ystyried a ddylai'r Awdurdod Iunio Gorchymyn Diwygio
ARGYMHELLIAD	I'r Aelodau benderfynu p'un ai i neilltuo hawl tramwy cyhoeddus rhwng Mawddach Crescent a Phont Abermaw ai peidio.
AWDUR	Pennaeth yr Adran Amgylchedd

1.0 CYFLWYNIAD

- 1.1 Cyflwynwyd adroddiad i'r Pwyllgor Cynllunio ar 25 Mehefin 2018 ynghylch cais a gyflwynwyd i'r Cyngor dan adran 53 Deddf Bywyd Gwylt a Chefn Gwlad 1981 ("WCA 1981") i gofrestru llwybr cyhoeddus yng Nghymuned Arthog ar Fap Swyddogol Hawliau Tramwy Cyhoeddus.
- 1.2 Gwnaed y cais ar y sail fod y cyhoedd wedi cerdded ar y llwybr a ddengys ar y cynllun yn Atodiad 1 rhwng pwyntiau A a B yn ddirwystr ac yn gyson fel pe bai ganddynt yr hawl (hynny yw, heb ganiatâd y tiffeddiannwr) dros gyfnod o fwy nag ugain mlynedd.
- 1.3 Roedd adroddiad 25 Mehefin 2018 yn egluro fod y cais gwreiddiol, a dderbyniwyd ym mis Awst 2014, yn gofyn i gofrestru llwybr rhwng pwyntiau A a B, llwybr sy'n rhedeg o flaen tai Mawddach Crescent. Eglura'r adroddiad hefyd, wrth ymchwilio i'r dystiolaeth, y daeth i'r amlwg fod nifer o'r defnyddwyr sy'n cefnogi'r cais hefyd yn honni bod hawl tramwy cyhoeddus rhwng pwyntiau A - B - C. Mae rhan B-C yn llwybr sydd i'r gorllewin o Fawddach Crescent tuag at Bont Abermaw.
- 1.4 Roedd yr adroddiad pwyllgor yn argymhell gwrthod y cais; fodd bynnag penderfynodd y Pwyllgor Cynllunio ei gefnogi. Roedd penderfyniad y Pwyllgor fel a ganlyn:

Caniatáu'r cais i ychwanegu'r llwybr cyhoeddus i Fap a Datganiad Swyddogol y Cyngor fel y dengys yn A-B ar y cynllun a ddarperir yn Atodiad 1 i'r adroddiad yn seiliedig ar y rhesymau canlynol:

- Bod defnydd ar droed wedi digwydd dros gyfnod o ugain mlynedd rhwng 1942 a 1962; a

- Nad oedd yr arwyddion am y cyfnod hynny, o'r dystiolaeth a gyflwynwyd, yn ddigon (gyfreithiol) effeithiol i atal y rhagdybiaeth godi bod y briffordd wedi cael ei neilltuo dan Adran 31(1) Deddf Priffyrdd 1980, ac
- yn benodol fod yr arwydd "*Private Road*" a welir yn y lluniau yn yr adroddiad wedi ei gyfeirio at gerbydau yn unig, ac nid oedd yna fwiad i atal cerddwyr rhag defnyddio'r llain.

- 1.5 Mae penderfyniad y Pwyllgor yn awdurdodi defnyddio gorchymyn i gofrestru rhan A-B, fodd bynnag ni wnaed penderfyniad y naill ffordd na'r llall ar gofrestru'r llwybr yn ei gyfanrwydd a ddengys yn Atodiad 1 fel A-B-C.
- 1.6 Pwrpas yr adroddiad hwn yw gofyn i'r Pwyllgor benderfynu p'un ai i gofrestru'r llwybr a ddengys rhwng B a C ar y cynllun neu beidio. Mae angen penderfyniad cyn gwneud y gorchymyn i gofrestru'r llwybr rhwng A a B ac yn amodol ar benderfyniad y Pwyllgor p'un ai i gynnwys y llwybr cyfan a ddengys fel A-B-C ar y cynllun yn y gorchymyn.
- 1.7 Gellir gweld adroddiad mis Mehefin 2018 a'r wybodaeth gefnogol a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Cynllunio a'r penderfyniad a wnaed yn y ddolen a ganlyn.

<https://democracy.cyngor.gwynedd.gov.uk/ielistdocuments.aspx?cid=131&mid=1711&ver=4&>

2.0 CEFNDIR CYFREITHIOL

- 2.1 Gellir creu priffordd os yw tiffeddiannwr yn neilltuo i ganiatáu'r cyhoedd i groesi ei dir ynghyd â'r cyhoedd yn derbyn y llwybr. Gellir mynegi'r fath ymrwymiad drwy ychydig o gamau gweithredu clir; neu ragdybio, naill ai o ganlyniad i gyfnod o'r cyhoedd yn ei ddefnyddio'n ddiddadl fel pe bai ganddynt yr hawl neu dystiolaeth ddogfennol ar ryw adeg yn y gorffennol yn cofnodi'r statws a gafodd ei briodoli ar y pryd i'r ffordd dan sylw.
- 2.2 Mae Adran 53(2) Deddf 1981 yn gofyn fod awdurdodau arolygu yn addasu eu mapiau swyddogol a datganiadau drwy orchymyn cyn gynted ag y bo'n rhesymol ymarferol wedi i unrhyw ddigwyddiad a fanylir arnynt yn adran 53(3) ddigwydd.
- 2.3 Yr opsiwn penodol mwyaf perthnasol i'r sefyllfa hon yw'r un sydd ym mharagraff (b) adran 53(3) sy'n darllen:

“the expiration, in relation to any way in the area to which the map relates, of any period such that the enjoyment by the public of the way during that period raises a presumption that the way has been dedicated as a public path or restricted byway.”

2.4 O ran sut mae'r ddarpariaeth yn codi rhagdybiaeth bod y llwybr wedi ei gyflwyno fel llwybr cyhoeddus neu gilffordd gyfyngedig yn gweithredu, mae angen troi at adran 31 Deddf Priffyrdd 1980.

2.5 Datgan Adran 31(1) Deddf Priffyrdd (DP 1980):-

“Where a way.... has been actually enjoyed by the public as of right and without interruption for a full period of twenty years, the way is deemed to have been dedicated as a highway unless there is sufficient evidence that there was no intention during that period to dedicate.”

2.6 Datgan Adran 31(2) *“the 20 years is calculated retrospectively from the date when the right of the public to use the way is brought into question.”*

2.7 Mae Adran 31(3) yn datgan:

“Where the owner of the land over which any such way as aforesaid passes—

- (a) has erected in such manner as to be visible to persons using the way a notice inconsistent with the dedication of the way as a highway, and*
- (b) has maintained the notice after the 1st January 1934, or any later date on which it was erected,*

the notice, in the absence of proof of a contrary intention, is sufficient evidence to negative the intention to dedicate the way as a highway.”

2.8 Beth sy'n gwneud rhybudd yn un sy'n gyfreithiol effeithiol er mwyn gwrthbrofi'r dybiaeth fod y llwybr wedi'i neilltuo trwy hir ddefnydd; ac, o ganlyniad, yn creu bwriad croes y tiffeddiannwr i'w neilltuo?

- (a) Yn achos R (ar gais Cyngor Tref Godmanchester) v Ysgrifennydd Gwladol Yr Amgylchedd, Bwyd a Materion Gwledig a Chyngor Sir Caergrawnt [2007] UKHL 28 ("Godmanchester"), dyfarnodd Tŷ'r Arglwyddi (fel y'i gelwid ar y pryd), pan grëwyd Adran 31(1), mai ystyr bwriad ("*intention*") oedd yr hyn a fyddai'r gynulleidfa berthnasol, sef defnyddwyr y llwybr, wedi deall yn rhesymol oedd bwriad y tiffeddiannwr.
- (b) Pennodd Tŷ'r Arglwyddi yn Godmaster fod y gyfraith, fel y'i datganwyd gan Arglwydd Ustus Denning yn Fairey v Cyngor Sir Southampton (1956) 2 QB 439, yn gywir. Byddai'n rhaid i'r defnyddiwr rhesymol ddeall fod y tiffeddiannwr yn bwriadu ei gywiro ynghylch y syniad fod y tir yn ffordd gyhoeddus.
- (c) Roedd y rhagdybiaeth o neilltuaeth mewn cyfraith gwlad (y mae Adran 31(1) yn seiliedig arno) yn ymwneud â deialog rhwng y tiffeddiannwr a'r cyhoedd. Rhaid i dirfeddiannwr gyfleu ei fwriad i'r cyhoedd mewn rhyw ffordd os oedd am ddiwallu gofynion yr amod. Mae Adran 31(1) yn gofyn cael tystiolaeth ddigonol nad oedd bwriad o'r fath.

(d) Byddai'r camau penodol a geir yn Adran 31 er mwyn i dirfeddianwyr wneud eu diffyg bwriad yn hysbys (rhybuddion, cyflwyno cynlluniau, datganiad) yn afraid pe na bai raid dangos eu bwriad croes mewn modd gwrthrychol.

(e) Yn ogystal, mae darpariaethau Adran 31(3) yn rhoi arweiniad i ni.

2.9 Ategir Adran 31 gan Adran 32 Deddf Priffyrdd 1980 sy'n datgan:

“A court or other tribunal, before determining whether a way has or has not been dedicated as a highway, or the date on which such dedication, if any, took place, shall take into consideration any map, plan or history of the locality or other relevant document which is tendered in evidence, and shall give such weight thereto as the court or tribunal considers justified by the circumstances, including the antiquity of the tendered document, the status of the person by whom and the purpose for which it was made or compiled, and the custody in which it has been kept and from which it is produced.”

Cyfraith Gwlad

2.10 Dan Gyfraith Gwlad, gellir creu hawl tramwy trwy neilltuad ymhlyg a'i dderbyn. Cyfrifoldeb yr hawliwr yw profi i ddangos fod y perchennog tir, y mae'n rhaid iddo fod â'r gallu i neilltuo, wedi bwriadu neilltuo hawl tramwy cyhoeddus; neu fod y cyhoedd wedi ei ddefnyddio cyhyd y gellid casglu hynny, neu fod y perchennog tir yn ymwybodol o ddefnydd y cyhoedd ac wedi cydsynio i hynny. Dylai'r cyhoedd ddefnyddio'r llwybr a hawlir fel pe bai'r hawl ganddynt, fodd bynnag, nid oes cyfnod penodol o ddefnydd, ac yn ddibynnol ar ffeithiau'r achos, gal amrywio o ychydig flynyddoedd i sawl degawd. Nid oes dyddiad penodol i'w ddefnyddio ar gyfer mesur defnydd yn y gorffennol.

2.11 Mae Adran 31 yn symleiddio'r rheol Cyfraith Gwlad trwy ddatgan fod rhagdybiaethau penodol yn trechu oni bai y gellir profi i'r gwrthwyneb.

Materion sy'n gyfreithiol amherthnasol

2.12 Ni all yr Awdurdod ystyried ffactorau megis diogelwch y cyhoedd, diogelwch, dymunolrwydd, addasrwydd neu angen wrth wneud penderfyniad. Mae a wnelo'r holl broses â phennu p'un a oes hawliau tramwy cyhoeddus mewn gwirionedd yn bodoli ai peidio.

3.0 Disgrifiad Cryno o'r llwybr

3.1 Mae'r llwybr a ddangosir fel B-C yng nghynllun **Atodiad 1** yn oddeutu 610m o hyd ac yn dilyn llwybr yr hen dram a adeiladwyd yn y 1900au i gludo deunyddiau ar gyfer adeiladu ffyrdd, argloddiau a thai fel rhan o'r bwriad i ddatblygu Arthog yn gyrchfan wyliau.

3.2 Yn ei ben gorllewinol (pwynt C) mae'r llwybr yn cysylltu â llwybr ar hyd Pont Abermaw. Oddeutu 100m i'r dwyrain o bwynt C roedd y tram ar un adeg yn teithio dros bont a oedd wedi diflannu'n llwyr erbyn y 1980au.

Mae'r rhan hon o'r llwybr lle'r oedd pont ar un adeg yn dibynnu ar y llanw, ac nid oes modd ei cherdded ar lanw uchel.

- 3.3 Er eglurder, cyfeirir at y llwybr mewn gwahanol ddatganiadau fel y dramffordd, yr arglawdd a'r Cob.

4.0 Tystiolaeth sydd o blaid ac yn erbyn neilltuo

- 4.1 Wrth ystyried p'un ai i neilltuo'r llwybr rhwng A-B-C ai peidio, cyfeirir yr Aelodau at y dystiolaeth a gyflwynwyd fel rhan o'r adroddid ym mis Mehefin 2018. Cyflwynir y dystiolaeth yn llawn yn yr atodiadau sy'n cyd-fynd â'r adroddiad hwn.

- 4.2 Ceir crynodeb o'r dystiolaeth sy'n cyfeirio'n uniongyrchol at adran B-C yn adrannau nesaf yr adroddiad hwn.

4.3 Tystiolaeth sy'n cefnogi neilltuo llwybr B-C

Datganiadau tystiolaeth: derbyniwyd 110 o ddatganiadau o dystiolaeth i gefnogi'r cais, a chânt eu crynhoi mewn tabl yn Atodiad 4 a 4.2. Awgryma tystiolaeth y defnyddwyr y defnyddiwyd y llwybr fel modd o deithio rhwng Abermaw ac Arthog a disgrifir y defnydd o adran B-C yn **Atodiad 4** gan ddefnyddwyr 1, 2,5,6 11,19,20,21,22,23,24,26, 36, 38, 40,42,47,50,51,53,56,60, 61 a chan ddefnyddwyr 9,12,28,47,48,50 yn **Atodiad 4.2**.

Arweinlyfrau: Cyflwynodd yr ymgeisydd ddyfyniadau o'r rhain Cyhoeddiadau:

Cyhoeddiad Ward Lock, "*Barmouth and North Wales (Southern Edition)*" a gyhoeddwyd oddeutu 1936/37 sy'n disgrifio taith gerdded o Abermaw i Arthog fel a ganlyn:

"Walkers after crossing the (Barmouth) Bridge, turn left to a path over an embankment. A couple of hundred yards from the embankment, a terrace of red brick houses comes into view."

Hefyd, ceir cyfeiriad gan yr ymgeisydd at *Ward Lock's North Wales Complete Edition, 1912*, fel a ganlyn:-

"After crossing the bridge, pedestrians pass over loose sand to a road on the left forming an embankment and from that to a footpath at the foot of the hill."

Mae disgrifiad tebyg yn ymddangos ym mhumed rhifyn y *Red Guide 'North Wales Southern Section'*, dyddiedig 1918/19.

"After crossing the bridge, pedestrians can at once go down to a road on the left forming an embankment across the sands, and from that pass to a footpath at the foot of the hill."

4.4 Tystiolaeth yn erbyn neilltuo llwybr B-C

Heriau : Honnir hefyd y byddai diweddar berchennog Fegla Fawr yn mynd ati'n weithgar i herio unrhyw un a oedd yn gwyro o'r llwybrau cyhoeddus swyddogol. Mae'r llwybr a ddengys fel B-C yn dilyn yr hen dramffordd a adeiladwyd yn 1902 ar dir Fegla Fawr rhwng pen deheuol Pont Abermaw a Mawddach Crescent. Ceir tystiolaeth o hyn mewn llythyr dyddiedig 24 Hydref 2006 gan y Cyngor mewn ymateb i gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Darperir y llythyr yn **Atodiad 9**.

Rhybudd Cyhoeddus, "Y Dydd": rhybudd cyhoeddus gan Miss D J Roberts, Fegla Fawr a ymddangosodd yn rhifyn 11.10.1957 Y Dydd (**Atodiad 16**).

Mae'r rhybudd yn datgan yn gyhoeddus fod y morglawdd yn cau ar unwaith oherwydd ei gyflwr peryglus.

Datganiadau'n gwrthwynebu neilltuo: Mae **Atodiad 8** yn darparu crynodeb o'r gwrthwynebiadau a dderbyniwyd i'r cais ac yn cynnwys y datganiadau a ganlyn sy'n ymwneud â'r llwybr rhwng B a C:

Datganiad gan Hannah, Duncan a Jean Cromety:

- Fel teulu, arferai'r ymatebwyr wersylla ar Fryn Fegla Fawr unwaith neu ddwywaith y flwyddyn o ddechrau'r saithdegau hyd 1982 ac maent yn cofio Miss Roberts (perchennog Fegla Fawr) yn herio pobl oedd yn croesi ei thir yn rheolaidd.
- Mae'r dystiolaeth am Hawl Tramwy Cyhoeddus yr ochr arall i'r sarn yn wan am nad oedd y llwybr wedi cael ei gynnwys yn y Map Swyddogol nac yn yr Adolygiad. Hefyd, mae tystiolaeth ddogfennol sylweddol i ddangos fod Miss Roberts wedi rhoi camau ar waith i atal Hawl Tramwy Cyhoeddus rhag cael ei sefydlu.
- Nid oes modd cerdded ar ran o'r sarn mewn llanw uchel.
- Cred yr ymatebwyr na fyddai Miss Dorothy Roberts ond yn cytuno i neilltuo hawl tramwy cyhoeddus ar hyd y sarn oni bai fod y Cyngor yn talu am ei gynnal.

Datganiad gan M Francis

- Mae Mrs Francis wedi darparu Rhybudd Cyhoeddus a gyhoeddwyd yn "Y Dydd" dyddiedig 11.10.1957 gan D. J. Roberts Fegla Fawr yn

cyhoeddi y byddai'r llwybr yn cau ar unwaith oherwydd cyflwr peryglus y bont droed ar y morglawdd o Arhog i Bont Abermaw.

Datganiad gan J.Hall a L.Oakley

- O ran y llwybr ar hyd y Cob, roedd Miss D Roberts wastad wedi gwrthod fod unrhyw lwybr yno.

5.0 Y Cyfnod 20 mlynedd

- 5.1 Casglodd Pwyllgor Cynllunio 25 Mehefin 18 nad oedd y dystiolaeth ac yn benodol presenoldeb yr arwyddion ym Mawddach Crescent yn ddigonol i ddangos fod y tiffeddianwyr wedi bwriadu atal y cyhoedd rhag defnyddio llwybr A-B a'i bod yn bosib dangos fod cyfnod o 20 mlynedd o 1942 i 1962 wedi mynd hebio cyn cwstyfnu'r hawl i'r cyhoedd ddefnyddio'r llwybr.
- 5.2 Wrth ystyried p'un ai i gofrestru llwybr B-C ai peidio, rhaid i'r Pwyllgor ystyried a yw'r cyfnod rhwng 1942 a 1962 yn berthnasol i'r llwybr yn ei gyfanrwydd, A-B-C.

6.0 Penderfyniad

6.1 Gofynnir i'r pwyllgor benderfynu:-

- a. Cymeradwyo'r cais i ychwanegu'r llwybr cyhoeddus i Fap a Datganiad Swyddogol y Cyngor fel y dengys gan B-C ar y cynllun yn Atodiad 1 yr adroddiad ar y sail fod y llwybr wedi cael ei ddefnyddio gan gerddwyr dros gyfnod o ugain mlynedd rhwng 1942 a 1962.
Bydd gorchymyn felly'n cael ei lunio i gofrestru'r llwybr a ddengys fel A-B-C ar gynllun Atodiad 1.

neu

- b. Wrthod y cais i ychwanegu'r llwybr cyhoeddus i Fap a Datganiad Swyddogol y Cyngor fel y dengys gan B-C ar y cynllun yn Atodiad 1 ar y sail nad oes tystiolaeth ddigonol i ddangos fod y llwybr wedi cael ei ddefnyddio gan gerddwyr dros gyfnod o ugain mlynedd rhwng 1942 a 1962 yn ddirwystr ac yn gyson.
Yn unol â phenderfyniad y Pwyllgor ar 25 Mehefin 2018 bydd gorchymyn felly'n cael ei lunio i gofrestru'r llwybr a ddengys fel A-B ar gynllun Atodiad 1.